

In memoriam

Xabier Erdozia Landa
(Donostia, 1935 - Lekeitio, 2024)

—Andres Urrutia—

Euskara ekimenez

Xabier Erdozia (1935-2024) euskaltzain urgazlearen hilberri txostena hasterakoan, ezin dut ostendu Euskaltzaindiaren izaera bikoitza, Erdoziak ezin egokiago ikusarazi zuena.

Gurean, bada, bi alor desberdin batzen dira euskararen defentsan eta aldeketasunean: *Iker* eta *Jagon*, bi-biok direla ezinbestekoak euskararen txanponean, zin-zinezko *leon-castilloan*.

Iker Sailean ikusten dugu sarriegi Akademiaren zeregina, ahaztuz, aldi berean, bi-biok nahitaezkoak direla, hizkuntza bizia nahi baldin bada, euskararen iraupena bermatzeko eguneroko bizitzan.

Izan ere, hori izan zen Xabier Erdozia euskaltzainaren ezaugarria. Donostian, kasualitatez, berak esaten zuen moduan, jaio arren lekeitiarra zen barru-barrutik eta euskaltzalea. Euskaltzaletasun hori sendotu zitzaion, sendotu ere, Saturrarango mintegian egon zen bost urteetan. Han izan zuen aukera aparta Andoni Basterretxea abade ondarroarraren euskal irakaskuntza gozatzeko eta baliatzeko.

Egia esan, Basterretxea apeza ezagutu dugunontzat, euskara haren aho-mihitik naturaltasunez zetorren, ura haitzari darion legez.

Handik hurrengora, Xabier Erdoziak gogor lan egin behar izan zuen, batxiler ikasketak burutu eta orobat, Ekonomiarenak, tartean futbol jokalaria ere bazela.

Biografia oparoa eta aldi berean euskaltzalea, berak halaxe adierazten baitu, garai eta aldi zailenetan. Euskara ez zen orduan bere boladarik onenean eta mesprezuak eta irainak edonon ziren euskara erabili eta kaleetan zehar euskal hitzak entzuten zirenean.

Giro latza, beraz, baina Erdozia euskaltzainak jakin zuen, aldez edo moldez, berea aurrera ateratzen. Hasieran Arregi S.A. taldean lanean hasi bazen ere, laster aurkitu zuen habia Arrasate herrian, bertara José María Arizmendiarrjeta Etxebarriko abadea eta kooperatiben sustatzaileak deituta. Laster genuen Xabier Erdozia bertan. 1967. urtean ekonomia aholkulari hasi zen Laboral Kutxan harik eta 1992. urtean Mondragon Corporación Cooperativara joan arte eta bertan jubilatu 2000. urtean.

Lankidetzak horrek ekarri zion hainbat kooperatibako batzordekide izatea: Ikerlan, Lagunaro, Arrasateko Eskola Politeknikoa, Lea-Artibaiko Eskola Politeknikoa, Eroski... Mondragon Korporazioaren idazkari orokorra izatea eta, zer esanik ez, berarekin zeraman euskaltzaletasunaren zabalkundea egiteko ahalegina eguneroko lanean, batez ere, ekonomia eta kudeaketa gaietan. Hartara, euskara noranahi eramateko bide malkar horretan beti euskara ezpainenetan, eta baita ere, obretan, idatzi eta abarretan. Horretarako, zer esanik ez, kooperatiben mundua, era-erara, berreuskalduntze bidean esanguratsu izan dena eta badena.

Lekeition ere bajurako arrantzan, laguntzaile kooperatiba moduan arrantzaleek lan egin zezaten. Horretara etorri ziren *Rosario* itsas untzia eta *Amandarri* (1963) eta *Agurtza* (1969).

Askotan, euskaltzale baten biografian bilatzen dira haren emaitza bibliografikoak, baztertuz euskara bera aldeztu daitekeela modu ugarietan, eta horietariko bat dela, eta ez laburrena, eguneroko zereginetan euskararen mintzapraktika bizia sustatzea, Erdoziak egin zuen moduan.

Era berean, familia ere osotu zuen María Luisa Leturia eta Katalin, Miren, Olatz eta Xabier lau seme-alabekin, Arrasate eta Lekeitio herrien artean hasi eta hezi zuena. Geroenean, jubilazio garaia etorri zitzaionean, bere Lekeitio kutunera itzuli zen. Esan gabe doa, euskararen aldeotasuna ere gorde eta ziurtatu zuela.

Natorren, alabaina, hasierako puntura. Behin baino gehiagotan aipatua izanda gure artean Euskaltzaindiari falta izan zaizkiola halako laguntzaileak, halako

sostengatzaileak, eguneroko bizimoduan eta bizibidean euren eskarmentua ekartzen diotena, Akademiaren antolakuntza eta zereginetan.

Horra, bada, Xabier Erdoziaren erantzukizun egokia eta guztizkoa, Euskaltzaindiak 1997. urtean eskatu zionean bere jakituria bertara ekartzea, Akademiarentzat finantzazio iturri berriak bilatzeko.

Orduantxe antolatu zen Lege Ekonomia Batzordea, kide esanguratsuekin: Abel Muniategi, Andres Urrutia eta Patxi Zabaleta Lege Azpibatzordean eta Kepa Amezaga, Jon Castañares, Xabier Erdozia, Sebastián García Trujillo, Jose M. Makua Goienetxe eta Juanjo Zearreta idazkari Ekonomia Azpibatzordean. Buru Jean Haritschelhar, idazkari Jose Luis Lizundia eta kideak Patxi Goenaga, Henrike Knörr eta Jose Antonio Arana Martija.

Helburuen artean, Euskaltzaindiaren aldeko fundazioa sortzea, ohiko finantzazioaz aparte, egitasmo bereziak bultzatzeko. Bost urtez aritu ginen eta fundazioa sortu zen, gerogarrenean bidea egiteko prest izango zena. Horretan ere, ezin aipatu gabe utzi Javier Saizar Badiola kudeatzailea.

2003. urtean izendatu zuen Euskaltzaindiak Xabier Erdozia euskaltzain urgazle eta, jakina, Xabierrek izendapen hori hartu zuen hainbat izen ezagunen artean, besteak beste, egun euskaltzain osoak diren Aurelia Arkotxa edo Miriam Urkia.

Ugariak izan dira Euskaltzaindiak Lekeition egin dituen egonaldiak eta bisitak. Guztietan izan genuen Xabierren laguntza eta partaidetza. Orobat, ageriko bilkura batzuetan eta jardunetan.

Euskarari dagokiona laburbilduz Xabier Erdoziak berak esana eta idatzia: «Hau guztia, gure aburuz, egin beharra zegoen, ezen orduan ez egoen laguntza publikorik edo, bazeuden, oso murrizak ziren».

Euskararen Aholku batzordekidea ere izan zen sei urtez eta bere lana honela xehezu zuen: «Gure arloaren xedea euskara, lan-munduan, zein beste edozein esparrutan nola ondoen txertatu eta erabilarazi zen».

Xabier hori egiten saiatu zen, behin eta berriro, uste zuelako euskara zela bere bizitzaren bizkar-hezurra ez ezik, bere ingurune osoarena ere: familia, lagunak, Lekeitio herria, Euskal Herria.

Hala predikatu zuen berak, eredu bizia eskainiz eta bidea erakutsiz, guk orain bide horri eutsi diezaiogun.

Gera bedi hori Xabier Erdoziaren gomutan eta letra idatzietan izan dezagun omenaldi laburra bezain zintzoa, berak eginiko eginahalen ordain xumea, gaur Euskaltzaindiak esker onez eskaintzen diona.